

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาเงื่อนไขของสัญญาว่าจ้างงานก่อสร้างในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ใช้เงื่อนไขของสัญญา FIDIC (1987) เป็นหลักในการเปรียบเทียบกับเงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ รวม 20 โครงการ โดยแต่ละโครงการมีบริษัทที่ปรึกษาและบริหารงานก่อสร้างเป็นผู้จัดเตรียมเงื่อนไขของสัญญารวม 20 หน่วยงานเช่นกัน ทำให้สามารถมองภาพรวมเกี่ยวกับเงื่อนไขของสัญญาที่ใช้ในประเทศไทย (LOCAL) โดยยึดหัวข้อ (CLAUSES) ของเงื่อนไขของสัญญา FIDIC (1987) ซึ่งเป็นสัญญาที่เป็นกลางเป็นแนวทางในการเทียบเคียงเนื้อหาของเงื่อนไขของสัญญาภายในประเทศที่ใช้ในการดำเนินโครงการก่อสร้างในปัจจุบัน สรุปโดยรวมได้ดังนี้

1. เงื่อนไขของสัญญา FIDIC (1987) เป็นสัญญาที่ค่อนข้างจะเป็นธรรมต่อทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้รับเหมาก่อสร้าง โดยมีหลักการที่สำคัญ 5 เรื่อง คือ

- กำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างอย่างชัดเจน โดยให้เป็นไปตามหลักกฎหมาย
- หลักการเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของวิศวกรในการเป็นผู้แทนผู้ว่าจ้างอย่างแท้จริง
- หลักการประเพณีหรือธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันอยู่
- หลักการของการเสี่ยงภัยและการควบคุมความเสี่ยงในหน้าที่ความรับผิดชอบ
- หลักการทางด้านการจัดการ และทางวิศวกรรมต้องเหมาะสมและถูกหลักวิชา

หลักการทั้งหมดนั้น เป็นการพิจารณาจากเนื้อหาของสาระสำคัญในเงื่อนไขของสัญญา FIDIC (1987) ควบคู่กับวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการกำหนดเงื่อนไขของสัญญา คือความเป็นธรรมและความรัดกุมของเงื่อนไขข้อกำหนด เช่น

- การกำหนดให้วิศวกรปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม
- การให้สิทธิผู้รับจ้างแจ้งต่อวิศวกรและผู้ว่าจ้างเมื่อความก้าวหน้าของงานติดขัด เนื่องจากแบบแปลนหรือคำสั่งที่ผู้รับจ้างต้องการ ซึ่งวิศวกรและผู้ว่าจ้างมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการให้ และถ้าเกิดความล่าช้าผู้รับจ้างสามารถเรียกร้องค่าใช้จ่ายและการขยายเวลาก่อสร้างเนื่องจากความล่าช้านั้นได้
- เมื่อมีสิ่งกีดขวางหรือสภาพใต้ดินเปลี่ยนแปลงไป ผู้รับจ้างสามารถเรียกร้องค่าใช้จ่ายและการขยายเวลาก่อสร้างได้

- การให้สิทธิวิศวกรในการโยกย้ายบุคคลที่ผู้รับจ้างจัดหาออกจากงาน เมื่อเห็นว่าบุคคลนั้นประพฤติไม่ดีหรือไม่มีความสามารถ
 - ผู้รับจ้างมีหน้าที่ในการระวังรักษางาน และมีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขความสูญเสียหรือความเสียหาย แต่ก็มีข้อยกเว้นเนื่องจากความเสี่ยงภัยของผู้ว่าจ้าง เช่น ความเสียหายเนื่องจากการใช้งานของผู้ว่าจ้าง การก่อจรรยา ฯลฯ
 - ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบและชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ว่าจ้างต่อความเสียหายของบุคคลและทรัพย์สิน แต่มีข้อยกเว้นที่ผู้รับจ้างไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น ความเสียหายต่อทรัพย์สินอันไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้, การเสียชีวิตหรือการบาดเจ็บของบุคคล, ความเสียหายต่อทรัพย์สิน เนื่องจากการละเลยของผู้ว่าจ้าง, ผู้แทนผู้ว่าจ้าง, บริวารหรือผู้รับจ้างรายอื่นที่ไม่ได้ว่าจ้างโดยผู้รับจ้าง
 - การให้สิทธิวิศวกรในการตรวจสอบและทดสอบวัสดุ และเครื่องจักรอุปกรณ์ในระหว่างการผลิตหรือจัดเตรียม ไม่ว่าในสถานที่ก่อสร้างหรือสถานที่อื่น และการตรวจสอบหรือทดสอบจะไม่ปลดเปลื้องผู้รับจ้างจากภาระหน้าที่ภายใต้สัญญา
 - การให้สิทธิวิศวกรตรวจสอบงานก่อนการปิดคลุม
 - การให้สิทธิผู้รับจ้างในการเรียกร้องค่าใช้จ่ายและการขยายระยะเวลาก่อสร้าง เมื่อผู้ว่าจ้างบกพร่องในการให้การครอบครองสถานที่ก่อสร้าง
 - สิทธิในการเรียกร้อง ผู้รับจ้างจะต้องให้หนังสือแจ้งต่อวิศวกรภายใน 28 วัน และต้องแสดงหลักฐานการเรียกร้อง
 - ผู้รับจ้างไม่มีความรับผิดชอบสำหรับความเสี่ยงภัยพิเศษที่กำหนดไว้ เช่น สงคราม การก่อการจรรยา ความเสียหาย เนื่องจากการออกแบบโดยฝ่ายผู้รับจ้าง เป็นต้น และได้รับการจ่ายค่าจ้างตามสัญญาสำหรับงาน วัสดุหรือเครื่องจักรอุปกรณ์ที่ถูกทำลายหรือเสียหาย
 - การผิดสัญญาของผู้รับจ้างซึ่งทำให้ผู้ว่าจ้างมีสิทธิบอกเลิกสัญญา และการผิดสัญญาของผู้ว่าจ้างซึ่งทำให้ผู้รับจ้างมีสิทธิบอกเลิกสัญญา
2. โดยภาพรวม สัญญาว่าจ้างก่อสร้างที่ทำกันระหว่างเจ้าของโครงการและผู้รับเหมาก่อสร้าง มีรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น อาจรวมเงื่อนไขข้อกำหนดทั้งหมดทั้งเงื่อนไขทั่วไปและเงื่อนไขเฉพาะงานในหนังสือสัญญาจ้างฉบับเดียว หรือแบ่งแยกเป็นหนังสือสัญญาจ้างหนึ่งฉบับ เงื่อนไขทั่วไปแห่งสัญญาหนึ่งฉบับ และเงื่อนไขพิเศษแห่งสัญญาหนึ่งฉบับ หรือรวมเงื่อนไขทั่วไปและเงื่อนไขพิเศษเป็นฉบับเดียวกัน เป็นต้น ส่วนเงื่อนไขข้อกำหนดตลอดจนเนื้อหาสาระก็กำหนดได้มากมายต่างกันไปบ้างในแต่ละโครงการ ทั้งนี้สาเหตุที่สำคัญก็คือ ผู้บริหารโครงการหรือบริษัทที่ปรึกษาต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้จัดเตรียมเอกสาร และการขาดสัญญาก่อสร้างมาตรฐานที่จะนำเอามาใช้

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาสาระโดยส่วนใหญ่ก็ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะในส่วนเงื่อนไขทั่วไป

3. เมื่อทำการเปรียบเทียบเงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ กับเงื่อนไขของสัญญา FIDIC (1987) ปรากฏว่าเนื้อหาสาระสำคัญของส่วนใหญ่ของเงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการตรงหรือใกล้เคียงกับเนื้อหาสาระในหัวข้อของสัญญา FIDIC (1987) แต่ก็มีข้อกำหนดหลายประเด็นที่นำมาใช้กันน้อยหรือไม่ได้มีการนำมาใช้กันในเงื่อนไขของสัญญาที่ได้จากการประกวดราคาภายในประเทศ เช่น เรื่องของความเสี่ยงภัยของผู้ว่าจ้าง, การเปลี่ยนแปลงงานเกิน 15 เปอร์เซ็นต์, การแสดงหลักฐานการเรียกร้อง, จำนวนเงินเผื่อเหลือเผื่อขาด, ผู้รับจ้างช่วงที่ผู้ว่าจ้างแต่งตั้ง, สิทธิของผู้รับจ้างในการหยุดงานชั่วคราว, วิศวกรปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นทางการ, สิ่งกีดขวางทางกายภาพหรือสภาวะยากลำบาก, การเสนอประมาณการกระแสเงินสด, หน้าที่รับผิดชอบของผู้ว่าจ้างเกี่ยวกับความปลอดภัย การปกป้องรักษาและป้องกันสิ่งแวดล้อม, การหยุดงานชั่วคราวมากกว่า 84 วัน, การประนีประนอมกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่าในหัวข้อของสัญญา FIDIC ที่สัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ มีเนื้อหาสาระบรรจุอยู่ในหัวข้อของสัญญา FIDIC แต่ก็มีเนื้อหาสาระบางประเด็นในบางหัวข้อที่สัญญาจ้างก่อสร้างของโครงการไม่ได้นำมาใช้ในสัญญาจ้าง ทำให้สัญญาจ้างก่อสร้างของโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ มีเนื้อหาสาระไม่ครบถ้วน หรือไม่รัดกุมพอ หรือทำให้ขาดความเป็นธรรม เช่น คำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร, ลำดับความสำคัญของเอกสารสัญญา, การดูแลและการจัดหาแบบแปลนเอกสารสัญญา, การวางผัง, ความรับผิดชอบในการแก้ไขความสูญเสียหรือความเสียหายต่องาน, อุบัติเหตุหรือการบาดเจ็บของคนงาน, ข้อยกเว้น (ของความเสียหายต่อบุคคลและทรัพย์สิน), ซากตึกดำบรรพ์, ลิขสิทธิ์, การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติและระเบียบ, การหยุดงานชั่วคราว, ค่าใช้จ่ายของการแก้ไขความชำรุดบกพร่อง, เวลาสำหรับการจ่ายค่าจ้าง เป็นต้น

นอกจากนั้น เนื้อหาสาระในเงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ มักไม่ได้กำหนดถึงสิทธิเรียกร้องชดเชยค่าใช้จ่ายในเรื่องต่าง ๆ ดังเช่นเงื่อนไขของสัญญา FIDIC ความเสี่ยงภัยหรือเหตุสุดวิสัยต่าง ๆ ที่ผู้รับจ้างสมควรได้รับการชดเชย (ทั้งส่วนที่ผู้ว่าจ้างควบคุมได้และผู้รับจ้างควบคุมไม่ได้ และส่วนที่ทั้งผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างควบคุมไม่ได้) ข้อยกเว้นต่าง ๆ เพื่อความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหายของผู้รับจ้าง ทั้งนี้ คงเป็นเพราะประเภทของสัญญาที่ใช้เป็นประเภทเหมารวม (Lump Sum Contract) เจ้าของโครงการจึงมีแนวคิดไม่ให้อำนาจผู้รับจ้างสูงขึ้น แต่ผู้รับเหมาก่อสร้างยอมเสนอราคาสูงขึ้นเพื่อเป็นการชดเชยค่าใช้จ่ายของความเสียหายที่อาจ

เกิดขึ้น

4. หัวข้อในการพิจารณาเนื้อหาของที่ต่างกันของเงื่อนไขของสัญญา FIDIC กับเงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ สามารถพิจารณาได้จากหัวข้อในตารางที่ ผ-2 ผลการเปรียบเทียบทำให้พบว่า เนื้อหาสาระของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการที่ใช้กันอยู่มีทั้งส่วนที่เพิ่มเติมแตกต่างจากเงื่อนไขของสัญญา FIDIC และมีเงื่อนไขหลายข้อที่ไม่มีปรากฏอยู่ในเงื่อนไขของสัญญา FIDIC ที่สำคัญ เช่น การจ้างผู้รับจ้างช่วง, ความคลาดเคลื่อนในข้อกำหนด แบบแปลน รายการก่อสร้าง, การจัดทำและอนุมัติแบบ SHOP DRAWINGS, แบบที่สร้างจริง (AS-BUILT DRAWINGS), การรายงาน, การประชุม, ความรับผิดชอบของผู้รับจ้างต่อความเสียหาย, ความรับผิดชอบต่อความเสียหายแก่สาธารณสมบัติ, การประสานงานกับผู้รับจ้างรายอื่น, วัสดุอุปกรณ์, การเทียบเท่าวัสดุ, วัสดุที่ผู้ว่าจ้างจัดหา, การหยุดปฏิบัติงานของผู้รับจ้าง, การขยายระยะเวลาก่อสร้าง, การปฏิบัติงานล่วงเวลา, ค่าปรับ ค่าควบคุมงาน และค่าเสียหายสำหรับการทำงานไม่แล้วเสร็จ, การส่งมอบงานและการรับมอบงาน, การสำเร็จเรียบร้อยของงาน, การส่งมอบอุปกรณ์และรายการเอกสาร, ภาระหน้าที่ระหว่างการรับประกันผลงาน, การคิดค่างานเปลี่ยนแปลง, ความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้าง (เมื่อส่งมอบงานแต่ละงวด), การยับยั้งการจ่ายเงินค่าก่อสร้าง, การบอกเลิกสัญญาโดยผู้ว่าจ้าง, การดำเนินการเมื่อบอกเลิกสัญญา, การบอกเลิกสัญญาโดยผู้รับจ้าง เป็นต้น โดยในแต่ละเงื่อนไขข้อกำหนด ก็จะมีประเด็นของเนื้อหาสาระมีความรัดกุมแตกต่างกันมากหรือน้อยไปในแต่ละสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ แต่โดยรวมของเนื้อหาสาระทั้ง 20 โครงการทำให้ได้เนื้อหาของเงื่อนไขข้อกำหนดมีความครบถ้วนรัดกุมมากขึ้น

5. ข้อกำหนดและเนื้อหาของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ ยังมีหลายประเด็นที่ไม่มีความเป็นธรรม เช่น ความคลาดเคลื่อนในข้อกำหนด แบบแปลน รายการก่อสร้าง, การออกคำสั่งให้แก้ไขงาน, การขยายระยะเวลาก่อสร้าง, ความก้าวหน้าของงานไม่เป็นไปตามแผนงาน, การรับรองการจ่ายเงินค่าจ้าง เป็นต้น นอกจากนี้ เงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ จะพยายามไม่กล่าวถึง สิทธิในการเรียกชดเชยค่าใช้จ่ายของผู้รับเหมาก่อสร้าง (นอกจากการเปลี่ยนแปลงงาน) จากการที่ฝ่ายเจ้าของโครงการอาจบกพร่องในหน้าที่ จากเหตุสุดวิสัยความเสียหายต่าง ๆ หรือจากข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบบางอย่างของผู้รับเหมาก่อสร้างที่เงื่อนไขของสัญญา FIDIC ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน สัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ มักกำหนดหน้าที่รับผิดชอบทั้งหมดอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้รับเหมาก่อสร้างปฏิบัติและรับผิดชอบทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น ความคลาดเคลื่อนของแบบแปลน รายการก่อสร้าง, การประสานงานกับผู้รับจ้างรายอื่น, วัสดุที่ผู้ว่าจ้างจัดหา, ความเสียหายต่อบุคคลและทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาโดย

ภาพรวมแล้ว เงื่อนไขของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ ที่ใช้ปฏิบัติกันอยู่ภายในประเทศยังไม่เป็นธรรมมากพอ โดยไม่มีใครพิจารณาถึงความเหมาะสมในหลักการที่สำคัญในการกำหนดเงื่อนไขของสัญญาให้เหมาะสมและเป็นธรรม และยังไม่มีสัญญาก่อสร้างมาตรฐานที่ยึดถือและปฏิบัติอย่างจริงจัง ผู้วิจัยเสนอแนะว่า สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย เช่น สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย สมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย สมาคมวิศวกรที่ปรึกษาแห่งประเทศไทย สมาคมสถาปนิกสยาม ควรจะจัดทำเงื่อนไขของสัญญาก่อสร้างให้เป็นมาตรฐานโดยมีการเจรจาปรึกษาหารือข้อสัญญาก่อสร้างกันระหว่างสมาคมต่าง ๆ เพื่อรวบรวมจัดทำเงื่อนไขของสัญญาให้มีความเป็นธรรมและมีครบถ้วนรัดกุม อันเป็นที่ยอมรับทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้รับเหมาก่อสร้าง

ข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติ

เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางไปสู่การจัดทำสัญญาจ้างก่อสร้างให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าการกำหนดแนวทางเนื้อหาสาระสำคัญของเงื่อนไขของสัญญา เป็นการพิจารณาจากเนื้อหาสาระที่สรุปจากเงื่อนไขของสัญญาของโครงการต่าง ๆ ทั้ง 20 โครงการ โดยพิจารณาร่วมกับเงื่อนไขของสัญญา FIDIC (1987) โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ

1. ทำให้เงื่อนไขข้อกำหนดมีความครบถ้วนมากขึ้น โดยพิจารณาจากข้อกำหนดและเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างแตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อกำหนดและเนื้อหาสาระของสัญญา FIDIC ที่โครงการก่อสร้างต่าง ๆ ไม่ได้นำมาใช้กำหนดในสัญญาจ้างเลยหรือโครงการเป็นส่วนน้อยที่กำหนดไว้ในเงื่อนไขของสัญญา และข้อกำหนดและเนื้อหาสาระของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ ที่แตกต่างจากเนื้อหาสาระของสัญญา FIDIC หรือไม่ปรากฏอยู่ในสัญญา FIDIC แต่เป็นเงื่อนไขข้อกำหนดและเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์ทำให้สัญญาจ้างมีความรัดกุมมากขึ้น (ดูตารางที่ ผ-1 และ ผ-2) ในภาคผนวก

2. ให้สัญญาที่มีความเป็นธรรมมากขึ้น โดยหลักการให้พิจารณาข้อกำหนดและเนื้อหาสาระของสัญญา FIDIC เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของผู้ว่าจ้างหรือผู้รับจ้างบางประเด็น เช่น สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าชดเชยและการขยายระยะเวลากำหนด ความเสี่ยงภัยหรือเหตุสุดวิสัยต่าง ๆ ทั้งส่วนที่ผู้ว่าจ้างควบคุมได้และควบคุมไม่ได้หรือส่วนที่ผู้รับจ้างควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ การป้องกันความรับผิดชอบในการชดเชยค่าเสียหาย เงื่อนไขเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาเมื่อมีการผิดสัญญา เป็นต้น

3. ปรับให้เข้ากับการดำเนินการก่อสร้างโครงการที่เป็นการประกวดราคาภายในประเทศ โดยทั่วไปพิจารณาจากเงื่อนไขข้อกำหนดและเนื้อหาของสัญญา FIDIC และของสัญญาจ้างก่อสร้างโครงการต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ (ดูตารางที่ ผ-1 และ ผ-2) คือตั้งแต่ 10 โครงการขึ้นไป ถือว่าเป็นข้อกำหนดที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในโครงการก่อสร้างภายในประเทศ สำหรับเงื่อนไขข้อกำหนดและเนื้อหาของอื่น ๆ ให้พิจารณาจากประโยชน์ที่ทำให้สัญญาจ้างมีความรัดกุมมากขึ้น